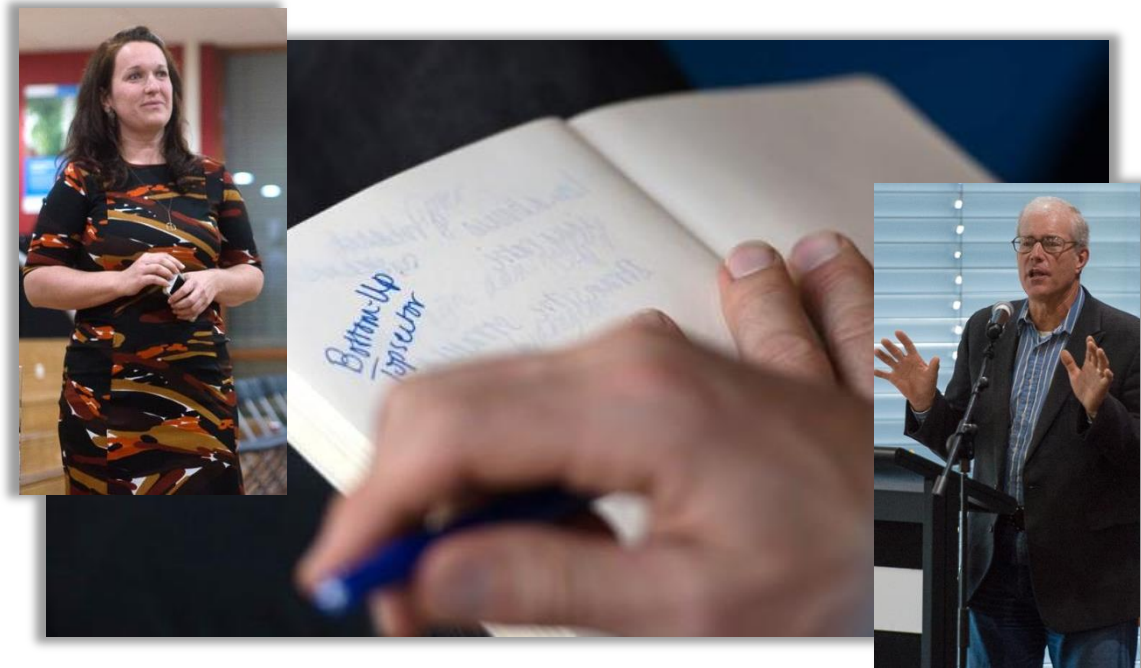

Impressieverslag Werkconferentie Natuurinclusieve Landbouw

22 November 2016 | HAS Den Bosch

- Dagvoorzitter: Rachelle Eerhart (Regiocoördinator Rechtstreeks Rotterdam)
 - Welkom door Edo Dijkman, sectordirecteur Dier- en veehouderij en Management van de Leefomgeving van HAS Den Bosch: Doen en niet alleen praten. Er is verbreding in het agrarisch onderwijs nodig.
 - Geert van der Veer namens Bottom-up Topsector Natuurinclusieve Landbouw
- Kern van de presentatie: Global Development Goals nr. 15 *Life on land* en nr. 2 *Zero Hunger*. In NL ligt 1,8 M ha landbouwgrond en 0,6 M natuur. Op totaal 2,4 M ha liggen enorme kansen; laten we daarop vooral samen optrekken.
- ❖ Moeten we natuurinclusieve landbouw nu al definiëren? Voorlopig misschien nog niet, eerst laten groeien.
 - ❖ 1^e Netwerkdag natuurinclusieve landbouw was dit voorjaar in Antropia. Aan 't eind van de dag ontstond de vraag of deze beweging zich als bottom-up topsector natuurinclusieve landbouw kan gaan laten zien ipv. op te gaan in bestaande topsectoren. Er vormde zich een groep van circa 15 personen, die inmiddels 4 maal bijeen is geweest en daarbij heeft gewerkt aan bouwstenen voor een manifest.
- Een kernteam van 4 personen heeft deze 2-daagse georganiseerd, met ondersteuning van anderen.
- ❖ We werken toe naar een manifest Natuurinclusieve Landbouw, waarvoor we op dinsdag 22 november om input hebben gevraagd. Het is een oproep tot gezamenlijke inzet, die op 1-1-2018 moet leiden tot de start van Nederland als Levend Lab Natuurinclusieve Landbouw.

Joel Salatin:

Op maandag 21 november is Joel Salatin ingegaan op de inhoud van de natuurinclusieve landbouw, via bodem, biodiversiteit en polyfarming; een succesvolle formule waarin ecologie en economie elkaar versterken, en voor duizenden gezinnen gezond voedsel opleveren. Bakens daarin zijn onder meer: je kunt proactief netto bodem opbouwen, en de natuur is '*multispecies*', is regionaal, kent geen afval, wel gesloten kringlopen.

Op dinsdag 22 november focuste hij meer op het proces en alle stappen in die richting: welke angsten komt men tegen en hoe ga je daarmee om? Het motto was: '*Don't be scared, be strange*'. Kom zelf tot actie, wijs niet naar een ander. Zo kunnen we de teugels van het leiderschap in de hand nemen.

Joel Salatin benoemt op dinsdag talloze angsten om een nieuwe richting in te slaan en geeft stof tot nadenken en handelen:

1. Angst voor een gebrek aan kennis - een westers probleem. Hoe doe ik dit, hoe pak ik dat aan, wat doe ik eerst? Iedereen zoekt een coach uit angst om iets zelf niet te kunnen, fouten te maken. Angst verlamt mensen. Wat kun je doen?
 - ❖ Start met waar je van houdt, doe wat je interesseert en wat bij je resoneert.
 - ❖ Begin klein, test het keer op keer en innoveer met prototypes en 'embryo's'. De vraag is vooral hoe klein iets kan zijn. Als het klein niet kan, kan het groot ook niet. Koester het kleine, en maak het niet te snel groot.
 - ❖ Doe iets anders dan geïndustrialiseerd; het conventionele advies is altijd fout.
 - ❖ Regulering (ver)hindert innovatie. Binnen bestaande kaders moeten ideeën te groot en te ver uitgewerkt worden. Daarmee wordt "de baby" echter te groot om geboren te worden.
 - ❖ *Movement creates movement*. Je moet een positieve eerste stap zetten om bij volgende stappen te komen. Een 5-jarenplan is niet perse nodig - begin vooral! Start met iets in de praktijk. Ervaring kun je niet googlen. Neem de stap die vandaag belangrijk is. Pas ook op voor "paralysis by analysis".
 - ❖ *Good enough is perfect. Function over form*.
 - ❖ Angst om land te kopen. Je hoeft geen land te bezitten, met toegang tot land kun je beginnen. De komende 15 jaar zijn er enorme verschuivingen op komst dankzij 'portable farming'.
2. Angst voor financiering en inkomen:

Leef goedkoop, schuldenvrij, eet wat je verbouwt. Frame je gedachten: woon je in een caravan? Je kunt het ook een penthouse noemen. Boerderijen zijn magische plekken voor kinderen. Als je wilt boeren, maak een begin! Geef het in elk geval een jaar. Als je meer wil oppakken, voeg dan dingen toe voor rustige periodes.
3. Angst voor marketing

Zorg voor diversiteit. Voor andere producten, door partnerschappen, of toegevoegde waarde (kaas ipv. melk). Sommige mensen zijn juist geboren verkopers. Vind je eigen circuit. Gewone producten zijn makkelijker te verkopen dan exotische.
4. Angst voor business: sommige mensen zijn geboren boekhouders; huur iemand in! Maak categorieën voor alles zodat je kunt bijhouden wat werkt en wat niet, test het zelf.
5. Angst voor al het werk; "ik kan er niet meer tussenuit". Omarm de mensen om je heen, je hebt andermans vaardigheden nodig. Bouw gemeenschap op.
6. Angst voor optimisme: "mogen we wel plezier hebben? Focus op waar je warm van wordt, je bent vrij om te dromen en een visie te creëren; richt je daar vervolgens op.

Tenslotte:

"Me thinks wrong side up" (quote van een indiaan na het zien van omgeploegd land). Op boerderij van Salatins ouders was bij aankoop op veel plekken de vruchtbare toplaag verdwenen. Deze zijn verdwenen, overal ligt nu een pakket uitstekende, donkere aarde, het gehalte aan organische stof is gaandeweg enorm toegenomen. De levende bodem is opgebouwd door met de natuur mee te boeren en het Polyface-systeem te ontwikkelen en te blijven verdijnen, incl. koeien, legkippen, vleeskippen, varkens, eenden, bos, groente enz..

Na inspiratie van Salatin waren er pitches van werkende natuurinclusieve initiatieven:

1. Emiel van de Vijver: de Zeeuwse Akker

Zonder ploeg heeft de bodem een veel beter vochtvasthoudend vermogen. Emiel kan bijna 1,5 week later beregenen dan zijn burens. en veel flexibeler. Zoekt en vindt steeds nieuwe afzetmarkten. Wil uit het supermarktsysteem en begint een voedselbos. Bank snapt er niets van maar werkt nu wel mee. "Beste beslissing is mijn eigen beslissing om ervoor te gaan."

2. Boudewijn Tooren: St. Herenboeren

Consumenten wilden grip op hun eigen eten, en samen verantwoordelijkheid nemen om duurzaam voedsel te verbouwen. Nu 93 deelnemers, 200 nodig. Be brave and join us.

3. Adrian Langereis: Noorderlandmelk, Weide Weelde

Gildeboeren, die de eerste stappen gezet hebben om tot een kentering in een vastgelopen systeem te komen. Trots op zichzelf en op de eigen keten met het eigen merk: Weide Weelde. Boer ontvangt meer én er gaat geld terug naar het landschap. Kracht: samenwerking met vogelbescherming.

4. Bram Veldhuis: Van Groene Waarde

Opleiding voor natuurboeren met verschillende niveaus(4), eisen aan 4000 pachters van SBB en NM; moeten vanaf 2021 vakbekwaam zijn (basismodule). Ontwikkelen groene KWIN naast opleidingsprogramma.

5. Klaas Sietse Spoelstra & Anne Jansma: Living Lab NIL Fryslân

Alle boeren kunnen natuurinclusieve functies vervullen. Er wordt een toolbox ontwikkeld, partijen werken in een regionaal netwerk.

6. Iris van der Graaf: Locafora, Van Eigen Erf

Locafora is een online marktplaats voor boeren en tuinders; moeilijkste uitdaging is om consumenten te vinden en te bereiken. Ook voedselinitiatieven van burgers kunnen een plek krijgen.

In de middag waren er twee rondes met workshops (verslagen volgen apart).

Terugkoppeling uit een aantal workshops:

Micha Lubbers Noord-Holland: inspiratie uit Friesland overnemen: bottom-Up beweging is belangrijk. Living Lab en Melksalon in N-Holland uitbouwen en eigen koers kiezen? Micha voelt zich geïnspireerd om in Noord Holland een living lab op te zetten en hoopt dat initiatieven aanhaken.

Roos Nijpels In de workshop is gesproken over de link tussen Nederland en voorbeelden uit "t Zuiden" waar al meer ervaring/ praktijk is. Ook aandacht voor de producten en grondstoffen koffie Thee en cacao die daarvandaan komt en bij ons op de markt komt. Daarnaast zien we ook in het onderwijs een bottom up beweging van studenten en enkele docenten. Hoe volgen de besturen?

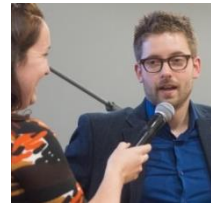
Piet Rombouts Agro-forestry: ervaringen uit het land uitwisselen. Begin je aan de natuur- of aan de landbouwkant?. In Brabant wordt gestart aan de landbouwkant.

Reflecties naar aanleiding van de dag :

Jan Willem Erisman, Louis Bolk: het gaat ook om voedsel, gezondheid, welbevinden. Bottom-up een nieuw systeem ontwikkelen. Lange termijn doel in beeld brengen tav. natuurinclusieve landbouw. Ter vergelijking: er wordt 2,2 miljard gereserveerd om N-problematiek te lossen, maar hoe 'grondig' is dat?

Merijn Biemans, NM: veel positieve energie vandaag. We stonden een aantal jaren geleden nog met de ruggen naar elkaar, nu zijn we in gesprek en gaan we samenwerken. Voor N&M ligt er nog wel een weg om openheid naar burens ook in dagelijks werk te laten zien. Natuurbeheerders en boeren nu samen in de schoolbanken, dat is mooi!

Patricia de Cocq, HAS den Bosch: mooi om te zien dat er zoveel bruist. HAS had al plannen voor NIL. we beginnen nu vanuit de richting Leefomgeving, daarna verder naar de reguliere agrarische richtingen te willen. Niet omdat het moet maar omdat we dit zo willen. We zitten een eerste stap in de eigen regio, samen met koplopers en studenten.

Joel Salatin: Polyface Farm: grootste verandering in twee jaar is dat Nederland is opgeschoven, meer dan jullie zelf denken. Natuurinclusieve landbouw is een optie, dat ontkennt niemand meer. Dat is een doorbraak".

Kernteam: Voor het manifest is deze dag een geweldige ondersteuning op de route, rijke input, veel stimulans om door te gaan. Wij zijn individueel verbonden met het onderwerp. Iedereen gaat mee op reis. Samen blijven leren. Op de vraag wie actief wil deelnemen aan het netwerk en de natuurinclusieve landbouw wil laten groeien, is de respons groot.

Aan het eind van de dag kreeg Gedeputeerde Spierings het symbool voor natuurinclusieve landbouw: een koe met hartjes op een houten stam. Passievolle natuurinclusieve landbouw; hartstikke veel draagvlak! Zij zal dit symbool vanuit de bottom-up gedachte overdragen aan Staatssecretaris van Dam.

Kernteam:
Fransjan de Waard, Geert van der Veer, Conny Clazing, Klaas Sietse Spoelstra